

II. ULUSAL AKDENİZ ORMAN VE ÇEVRE SEMPOZYUMU

“Akdeniz ormanlarının geleceği: Sürdürülebilir toplum ve çevre”
22-24 Ekim 2014 - Isparta

Ormanların Yönetiminde Otlatma Planlarının Yeri ve Önemi

Ufuk COŞGUN

Batı Akdeniz Ormanlık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Halkla İlişkiler ve Sosyal
Ormanlık Bölüm Başmühendisliği Antalya
İletişim yazarı: ufukcosgun@gmail.com

Özet

Ülkemiz orman köylerinde yaşayan orman köylüsünün temel geçim kaynağını tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır. Yaklaşık 7,2 milyon orman köylüsünün yaşamını doğrudan etkileyen unsurlardan önemli birisini de orman köylüsünün hayvan yetiştiriciliğine ilişkin olan otlatma etkinlikleridir. Özellikle Akdeniz ve Ege yöresinde yaşayan orman köylüleri için keçi yetiştiriciliğinin sosyal, ekonomik ve kültürel boyutları bulunmaktadır. 11 Temmuz 2012 tarih ve 28350 sayılı Resmi Gazetede Yayınlanarak yürürlüğe giren “Ormanlarda ve Orman İçinde Bulunan Otlak, Yaylak ve Kışlaklarda Hayvan Otlatılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” keçi yetiştiriciliği yapan orman köylüsü ile orman teşkilatının barış ve huzur içerisinde yaşamasının sağlanmasına yönelik önemli göstergelerden birisidir. Son yıllarda yapılan birçok çalışma geleneksel keçi ve koyun otlatmasının Akdeniz ekosistemlerindeki biyoçeşitliliğin devamlılığı açısından önemli olabileceğini göstermiştir (Verdú ve ark. 2000). Ayrıca, otlatmayı engellemenin bitki biyolojik çeşitliliğini artırmak yerine, alanda yerel olarak bulunmayan ve daha çok zararlı ot olarak değerlendirilebilecek kolonici türlerin yerleşmesine neden olabileceği belirtilmektedir (Lunt ve Morgan 1999). Bu veriler ormanlarda otlatmanın önemini daha da artırmaktadır. Çalışmada Antalya Orman Bölge Müdürlüğü Manavgat Orman İşletme Müdürlüğü Yaylaalan Orman İşletme Şefliği alanı için hazırlanan örnek otlatma planı ile OGM'nin otlatma yönetmeliği gereği orman işletme şeflikleri tarafından hazırlanması istenen otlatma planları irdelenmektedir. Buna bağlı olarak, otlatma yönetmeliğindeki eksiklikler tartışılmaktadır. Bu çalışmada ayrıca, ülkemiz ormanlarının yönetiminde otlatma yönetmeliğine göre oluşturulan otlatma planları sonucunda ortaya çıkacak olası sorunlar ile çözüm olanaklarına yer verilmektedir. Planlamada yer alması gereken en önemli unsur olan; bir küçükbaş hayvanın bir otlatma sezonu olan bir yıllık süre içerisinde kaç kg yeme ihtiyacı olduğu, hektarda kaç küçükbaş hayvan otlatılabileceği gibi temel otlatma unsurları da değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Otlatma Planı, Orman Köylüleri, Keçi Yetiştiriciliği

The Place and Importance of Grazing Plan in Forest Management

Abstract

Main livelihood source of forest villages in our country is agriculture and cattle and one of the most important factor directly affecting the lives of about 7,2 million forest villagers is also grazing related to the animal husbandry. Especially, goat husbandry for forest villagers in Aegean and Mediterranean parts has social, economic and cultural dimensions. The legislation on the principles and methods of grazing in forests and pastures in forests, published in official gazette with the date July 11, 2012 and number 28350, is one of the important indicators to supply a balance between forest services and forest villages dealing with goat husbandry. Most studies which have recently been carried out revealed that traditional goat and sheep grazing might be important for the biodiversity sustainability

of Mediterranean ecosystems. Additionally, instead of biodiversity increase, grazing prevention can cause an increase of colonizing species which locally don't exist in the field and can be assessed as detrimental herbs. Those data increase the importance of grazing in forest. In this work, the type grazing plan prepared for Yaylaalan Forest District of Manavgat Forest Enterprise of Antalya Forest Regional Directory and grazing plans prepared by forest chiefs in accordance with the grazing legislation of Forest General Directory are semitized. In connection with that, the absences in grazing legislation are discussed. Additionally, the probable problems and solutions that may appear with the application of grazing plans are submitted. Some basic parameters that may be important during the process are also assessed such as forage need of a small ruminant for a year that is very important for planning and the number of small ruminant for the plan unit.

Keywords: Grazing Plan, Forest Villagers, Goat Breeding

1. GİRİŞ

Ülkemiz orman köylerinde yaşayan orman köylüsünün temel geçim kaynağını tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır. Yaklaşık 7,2 milyon orman köylüsünün yaşamını doğrudan etkileyen unsurlardan önemli birisini de orman köylüsünün hayvan yetiştiriciliğine ilişkin olan otlatma etkinlikleridir. Özellikle Akdeniz ve Ege yöresinde yaşayan orman köylüleri için keçi yetiştiriciliğinin sosyal, ekonomik ve kültürel boyutları bulunmaktadır.

11 Temmuz 2012 tarih ve 28350 sayılı Resmi Gazetede Yayınlanarak yürürlüğe giren **“Ormanlarda ve Orman İçinde Bulunan Otlak, Yaylak ve Kışlaklarda Hayvan Otlatılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”** keçi yetiştiriciliği yapan orman köylüsü ile orman teşkilatının barış ve huzur içerisinde yaşamasının sağlanmasına yönelik önemli göstergelerden birisidir.

Ülkemizde orman keçi ilişkisi çeşitli ortamlarda çok farklı yaklaşımlarla irdelenmiştir. Bu kapsamda, keçinin orman üzerindeki zararları ve ormanlardan uzaklaştırılması yaklaşımı sürekli ön plana çıkarılmıştır. Kuşkusuz keçinin orman alanlarına yönelik çeşitli zararları bulunmaktadır. Keçi yetiştiriciliğinin orman köylerinde yoğunlukla gerçekleştirildiği dikkate alındığında orman keçi ilişkisi daha da önem kazanmaktadır. Kırsal alan nüfusu içerisinde ve kırsal alanda yer alan köy sayıları içerisinde, orman köyleri sayısının oranı önemli bir yer tutmaktadır. Kırsal alan nüfusunun yaklaşık % 32,47'sini, ülke kırsal alanındaki köylerin (köy sayısı olarak) ise, % 55,45'ini orman köylerinin oluşturması kırsal alan içerisinde orman köylerinin ağırlığını yansıtmaları bakımından oldukça önemlidir (Coşgun ve Yolcu, 2008). Kırsal alandaki orman köylerinin yoğunluğu ve bu köylerdeki keçi yetiştiriciliği orman keçi ilişkilerinin planlı bir yapıya kavuşturulmasını zorunlu kılmaktadır.

Keçinin ormanlar üzerindeki olumsuz etkileri 6831 sayılı orman yasasının 19. maddesinde kendisini göstermektedir. İlgili madde **“Ormanlara her türlü hayvan sokulması yasaktır.”** şeklindedir. Ancak, orman alanlarıyla iç içe yaşayan orman köylüleri için empati yaparak yapılan bir yaklaşımla aynı yasanın 20., 21., ve 22. maddeleriyle ormanlardan otlatma yoluyla yararlanmanın belirli bir düzen içerisinde gerçekleştirilmesi eğilimi olduğu da görülmektedir. Orman keçi ilişkisi günümüzde oldukça boyut kazanmıştır. 2004-2010 yılları arasında Orman Genel Müdürlüğü'nün hazırladığı çeşitli “Eylem Plan”larında orman üzerindeki baskılar ve orman alanlarının iyileştirilmesine yönelik yaklaşımlara yer verdiği görülmektedir (Coşgun ve Yolcu, 2008). Tüm bu yaklaşımlara karşı orman köylüsü keçi yetiştiricilerinin mücadelesi 13 Şubat 2011 tarihinde yayınlanan 6111 sayılı yasanın 182. maddesinde konunun **“...Ancak, kamu yararı gereklerine uygun olarak, orman idaresince belirlenen orman alanlarında; orman idaresince tespit edilen usul ve esaslar çerçevesinde hayvan otlatılmasına izin verilebilir. Hayvan otlatılmasına izin verilecek sahaların ve hayvan türlerinin belirlenmesi ile otlatma zamanı ve süresinin**

tainine ve ilgililere duyurulmasına ilişkin hususlar yönetmelikle düzenlenir. Yangın görmüş ormanlarla, gençleştirmeye ayrılmış veya ağaçlandırılmış sahalarda hiç bir surette hayvan otlatılmaz.” şeklinde düzenlenmesiyle son bulmuştur.

İnsanın Akdeniz Havzası'na yerleşiminden beri, vejetasyon üzerinde önemli bir etkiye sahip olan otlatma (Atalay 1992), yaz kuraklığı ve yangınla birlikte Akdeniz vejetasyonunu şekillendiren önemli bir etmendir (Trabaud 1994). Otlatma, Akdeniz vejetasyonunu bugün de etkilemeyi sürdürmektedir.

Otlatma, maki ekosisteminde uzun vadede bitkilerin alansal dağılımını etkilememekte, yalnızca ana bitkinin civarında yer alan sürgünlerin alansal dağılımı üzerinde bir etkiye sahip olmaktadır (Papatheodorou ve ark. 1993). Dolayısıyla, bitki gelişme formlarına dayalı izleme çalışmaları, uzun yıllar boyunca devam ettirilerek, alandaki keçi otlatmasının düzeyinin saptanmasına çalışılabilir. Bu sayede, bu tarz çalışmalar, sürdürülebilir otlatma stratejinin uygulanacağı maki vejetasyonuna sahip alanlarda izleme çalışmaları için model oluşturabilir.

Otlamaya dayanan bitki-hayvan ilişkilerinin ilk göze çarpan sonucu bitkilerdeki morfolojik değişikliklerdir (Valderrábano ve Torrano 2000). Tavşanoğlu ve Coşgun, 2009'a göre Köprülü Kanyon Milli Parkı içerisindeki saf *Cupressus sempervirens* ormanında yer alan yedi maki türünün büyüme formu üzerinde keçi otlatmasının etkisi araştırılmıştır. İncelenen türlerden yalnızca *Juniperus oxycedrus*'da, ağıl uzaklığı ile otlatma indeksi değerleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişkinin, ağıllara yaklaşıldıkça *J. oxycedrus*'un daha da bodurlaşması nedeniyle olduğu ve bu durumun da bitki bolluğunun azaldığı ağıl civarlarında, *Juniperus* bireylerinin keçiler tarafından tercih edilirliğinin artması nedeniyle ortaya çıkabileceği ileri sürülmüştür.

Son yıllarda yapılan birçok çalışma geleneksel keçi ve koyun otlatmasının Akdeniz ekosistemlerindeki biyoçeşitliliğin devamlılığı açısından önemli olabileceğini göstermiştir (Verdú ve ark. 2000). Ayrıca, otlatmayı engellemenin bitki biyolojik çeşitliliğini artırmak yerine, alanda yerel olarak bulunmayan ve daha çok zararlı ot olarak değerlendirilebilecek kolonici türlerin yerleşmesine neden olabileceği belirtilmektedir (Lunt ve Morgan 1999). Otlatmanın planlamasına yönelik çeşitli yurt içi ve yurt dışında yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalarda yöredeki hayvan yetiştiriciliği sisteminin belirlenmesi, yani aktüel durumun saptanması ilk aşamadır. Bu kapsamda, hayvan yetiştiricilerin alandan yararlanma biçimleri, yararlanılan alanlardaki bitki kompozisyonları, hayvan tür ve miktarı vb. gibi (Çelikkol ve Tan, 2002, Çelikkol, 1999, Ensminger et al, 1990, Foster, 1998). Diğer yandan, Tolunay ve ark., 2009'a göre; yılda hektarda 4 adet keçinin kermes meşesi (*Qercus coccifera* L.) makiliklerinde otlayabileceği saptanmıştır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmada; resmi kurum ve kuruluşlardan elde edilen veriler kaynak taraması ve birebir görüşmelerle sağlanmıştır. Antalya Orman Bölge Müdürlüğü (AOBM) için geliştirilen planlama çalışmaları ile Coşgun ve ark. 2013 tarafından gerçekleştirilen çalışmalar karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma kapsamında planlama çalışmasını gerçekleştiren teknik elemanlarla odak grup toplantısı yapılarak çalışmaların boyutları ve süreçleri tartışılmıştır. Oluşturulan çalışmalara yönelik veriler bazı orman işletme şefleriyle odak grup toplantıları gerçekleştirilerek ayrıca tartışılmıştır. Her iki çalışmanın da uygulamadaki pratik olası yansımaları değerlendirilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Yönetmelikteki Eksikliklerin İrdelenmesi

Ege ve Akdeniz havzası kırsal kesiminde keçi yetiştiriciliği önemli bir yer tutmaktadır. Orman ve keçi konusunda yapılan birçok çalışma; keçinin ormanlar üzerindeki zararlarına yönelik olduğu gibi aynı zamanda keçi ile ormanın birlikte barış içerisinde olabileceğine yönelik yaklaşımlar içermektedir. Ormancılık politikası açısından bakıldığında orman-halk ilişkileri açısından da konu önemli bir yere sahiptir. Orman Genel Müdürlüğü'nün 2005 yıllarında başlattığı keçinin ormandan kaldırılması yaklaşımı kısa zamanda değiştirilmek zorunda kalmıştır. Çünkü Ege ve özellikle Akdeniz yöresindeki orman köylülerinin büyük tepkileriyle karşılaşmıştır. Sonuçta 2011 yılında çıkarılan 6111 sayılı yasayla ormanlarda otlatmaya ülke ve yöre koşullarına koşut bir yapı hâkim olmuştur. 6831 sayılı orman yasasının ilgili maddesi 13 Şubat 2011 tarihinde yayınlanan 6111 sayılı yasanın 182 maddesinde; **“Madde 19 - (Değişik : 23/9/1983 - 2896/12 md.) Ormanlara her türlü hayvan sokulması yasaktır. (Değişik ikinci cümle: 13/2/2011-6111/182 md.) Ancak, kamu yararı gereklerine uygun olarak, orman idaresince belirlenen orman alanlarında; orman idaresince tespit edilen usul ve esaslar çerçevesinde hayvan otlatılmasına izin verilebilir. Hayvan otlatılmasına izin verilecek sahalarda ve hayvan türlerinin belirlenmesi ile otlatma zamanı ve süresinin tayinine ve ilgililere duyurulmasına ilişkin hususlar yönetmelikle düzenlenir. Yangın görmüş ormanlarla, gençleştirmeye ayrılmış veya ağaçlandırılmış sahalarda hiç bir surette hayvan otlatılmaz”** şeklinde düzenlenmiştir. Bu düzenleme gereği de 11 Temmuz 2012 tarih ve 28350 sayılı Resmi Gazetede Yayınlanarak yürürlüğe giren **“Ormanlarda ve Orman İçinde Bulunan Otlak, Yaylak ve Kışlaklarda Hayvan Otlatılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”** yürürlüğe girmiştir (Coşgun, 2013).

Yönetmelik uyarınca yapılması gereken planlamalar Orman Bölge Müdürlükleri genelinde hızla gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Yönetmeliğin içerisindeki önemli bazı eksiklikler göz ardı edilmiştir. Bu nedenle de yapılan çalışmalar planlama değil bazı belirlemeler olarak kalmıştır. Yapılan çalışmalar yıllardan beri sürdürülen fiili durumu yasa ve yönetmelik yoluyla meşru bir zemin kazandırmak olmaktan öteye geçememiştir. Yönetmelikteki başlıca eksiklikler aşağıda maddeler halinde kısaca vurgulanmıştır. Bunlar;

1-Yönetmeliğin 3. maddesi “Tanımlar” bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölümün “p”, “r” ve “s” bentleri otlatmaya ilişkin alanları zonlara ayırmaktadır. Ancak bu zonlar ağırlıkla otlatmaya konu Ege ve özellikle Akdeniz kuşağını yansıtamamaktadır.

2-Yönetmeliğin 6. maddesi “Otlatma Şekilleri” başlığını taşımaktadır. Burada yer alan yangına hassaslık durumu 3. maddedeki zonlarla ilişkilendirilmiştir. Bu ilişkilendirme tutarsızlıklar içermektedir. Yangına I. Derecede hassas olan ve orta zonda 500 m yükseltisinde olan birçok alan sözünü ettiğimiz bölgelerde oldukça da fazladır. Dolayısıyla, getirilmeye çalışılan hususlar arasında neden-sonuç ilişkileri iyi kurulamamıştır. Bu da yapılan planlama/belirleme çalışmalarında kullanılabilecek bir ölçüt olarak değer taşımamıştır.

3-Otlatmaya izin verilmeyecek alanların tanımlandığı madde 4/1 kapsamında, rehabilitasyon çalışmalarının yapıldığı (c) bendi, (a), (b) bentleri gereği “a” ve “ab” çağındaki meşçere tipleri, (ç) bendindeki ağaçlandırılmış alanlar, (d) bendinde belirtilen ekolojik işlevler çerçevesinde “erozyon önleme” işlevinin yer aldığı alanlar otlatmaya konu olmayacak alanlar kapsamında değerlendirilmiştir. Ancak, yörenin diğer asli türlerinden Karaçam Sedir ve Gökmar türleri için “b” çağındaki alanların da otlatma kapsamı dışında tutulması

gerekmektedir. Çünkü bu türlerin gençlikteki büyüme performansı kızılçamdan daha farklı bir yapı sergilemektedir.

4-Yönetmeliğin 4/2 maddesi kapsamında yer alan "... odun dışı ürün planlaması yapılan orman alanlarında otlatma izni verilebilir" yaklaşımının aksine bu çalışmada odun dışı orman ürünü olarak defne üretimi olduğu için, "Dfa" rumuzlu meşçere tiplerinin olduğu alanlar da otlatma dışı tutulmuştur. Bu alanların büyük bir kısmı zaten rehabilitasyon çalışmalarına konu olduğu için otlatma yapılmayacak alanlar çerçevesindedir. İlke olarak; odun dışı orman ürünü planlaması yapılan alanlarda ürünün özelliğine ve bitki yaşam formuna göre otlatma yapılıp yapılamayacağına karar verilmesi gereklidir. Örneğin kardelen, kekik, defne vb. gibi otlatma ile tahrip olabilecek ürünlere yönelik işlevlerde otlatmaya izin verilmemelidir. Keçiboynuzu meyvesi üretimine yönelik odun dışı orman ürünü işlevinin olduğu alanlarda ise keçiboynuzu ağaçları altına otlatmanın yapılmasının bir sakıncası olmayabileceği (devamlı olmamak koşuluyla) gerekçesiyle yönetmeliğin madde 4/2 bendi gereği otlatma izni verilebilecektir.

5-İlke olarak yönergenin madde4/1 fıkrasındaki bazı kısıtlamaların "Orman Fonksiyonları Ve İşletme Amaçları" nda yer alan "Ana Orman Fonksiyonları", "Genel Orman Fonksiyonları" ve "İşletme Amaçları" kapsamında yer alan konular dikkate alınarak düzenlemenin gözden geçirilmesi daha açıklık sağlayacaktır (Coşgun ve ark. 2013).

6-Yönergenin 5. Maddesi "Otlama Kapasitesi" başlığını taşımaktadır. Aslında planlamaya esas olan çalışmaların en ağırlıklı kısmı bu madde uyarınca gerçekleştirilecektir. Ne yazık ki, bu bölümde kapasite hayvanların çeşidine göre ve sayısal olarak belirlenmiştir. Bu oldukça yanlıştır. Oysa buradaki kapasitenin "otlatmaya uygun bitki miktarı" dikkate alınarak bir belirlenmenin yapılması gereklidir. Bu bölümde belirtilen rakamların herhangi bir bilimsel dayanağının olup olmadığı belirli değildir. Asıl önemli bir noktayı; otlatmaya konu hayvanların birim alanda yararlanabileceği bitki miktarının yoğunluğu ve otlayacak hayvanların niteliği (büyükbaş veya küçükbaş gibi) oluşturmaktadır. Bunlar göz ardı edilmiştir.

7-Yönetmeliğin "Devlet Ormanlarındaki Otlama Planları" başlığı yani 7. Maddesinde yer alan ve "... otlatma planlarında yer alacak hususlar" kapsamında vurgulananlar ile Ek:1 uyarınca yapılacak planlamada yer verilecek hususlar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Yönetmeliğin Ek:1 ile otlatma planı için verilen başlıklar içerisinde yer alan "i" şıkkındaki "otlatma alanının ot durumu ve verim gücü" başlığı aynı yönetmeliğin 7. maddesinde yer almamaktadır. Aslında bu nokta otlatma planı yapılması ile otlatma için her hangi rastgele bir şey yapma ayırım noktasını oluşturmaktadır. Bir orman işletme şefliğine bağlı orman köylerinde keçi yetiştiriciliği yapan kitlenin hangi alanlarda otlatma yapabileceği, hangi alanlarda yapamayacağına yönelik saptamalar yapılarak, yasaklı ve serbest alanların belirlenmiş olması otlatma planı olarak adlandırılmamalıdır. Bu alanlarda ne kadar hayvanın otlayabileceğinin saptanması ve bu alanlardaki yararlanılabilecek ot miktarı bilgisi ve/veya verisi olmadan yapılacak tüm yaklaşımlar planlama olarak adlandıramayacaktır. Yönetmeliğin 7. maddesinde olmayan ancak Ek:1 'de olan bu "i" başlığı planlama yapabilmemesi olmazsa olmazdır (Coşgun, 2013).

8-"Devlet Ormanları İçindeki Otlak, Yaylak ve Kışlaklarda Otlama Planları" başlığı ile yönetmeliğin 8. Maddesi bazı yaklaşımlar getirmektedir. Ancak, bu yaklaşımların nasıl saptanabileceği ve /veya planlamanın hangi aşamalarında nasıl kullanılması gerektiği noktaları belirsizdir. Yönetmelikteki madde 8'in 2. fıkrası "b" bendindeki "otlak sınıfları"nın planlamanın hangi aşamasında nasıl kullanılacağı bilinmemektedir. Aslında bu husus Ek 1'de yer alan "i" şıkkındaki "otlatma alanının ot durumu ve verim gücü" konusunun ortaya çıkarılabilmesi için gereklidir. "Otlak Sınıfları"nın otlatmada yararlanabilir ne kadar ot

miktarı içerdiğini göstermesi zorunludur. Aynı zamanda bu sınıf alanların bir orman işletme şefliği orman alanlarındaki oransal dağılımının da bilinmesi gerekmektedir. Ancak, bu iki veri yoluyla kabaca da olsa bir alanda otlatma kapasitesine yönelik yaklaşımlar ortaya konabilecektir. Belirtilen veriler aracılığı ile alandaki yararlanılabilir ot miktarı ve bunun alan geneline dağılımının ortaya konulması; planlamada hangi alanlarda ne kadar otlatma yapılabileceğini, hangi alanların ot yükü bakımından öncelikle otlatmaya açılacağı vb gibi hususların ortaya konulmasını sağlayabilecektir.

9-“Otlatmanın Takibi” konulu bölüm 11. madde kapsamında yer almaktadır. Bu bölümde “... otlatmadan doğan olumlu ve olumsuz etkilere ilişkin raporlar ilgili orman işletme şefliğince yıllık otlatma dönemleri sonunda hazırlanarak muhafaza edilir.” hükmü yer almaktadır. Bu hükme göre her yılsonunda otlatmaya açılmış alanların kontrolünün yapılarak hazırlanan raporların saklanması gereklidir. Ancak, hangi ölçütlere göre, nasıl bir izleme ve değerlendirme sisteminin işleyeceği ve/veya işletileceği belirsizdir. Neler dikkate alınacak, neye göre dikkate alınacak vb hususlar hakkında hiçbir veri bulunmamaktadır. Daha doğru bir ifadeyle “izleme ve değerlendirme” konusuna yönelik bir yaklaşım yukarıdaki hüküm dışında bulunmamaktadır. İşte bu aşamada otlatma kapasitesi konusu ortaya çıkmaktadır. Sadece otlatmaya öncelikli veya serbest alanlarla, kısıtlı alanların belirlenmesi durumunun sonuçları işte bu noktada karşımıza çıkmaktadır. Çünkü ne kadar alanda hangi miktarda hayvanın otlayabileceği birim alanlardaki otlatmaya uygun bitki miktarı ile ilgilidir. Bu bağ kurulamadığı/kurulmamış olduğu içi artık bir izleme ve değerlendirmeden söz edilemeyecektir.

10-“Otlatma Risklerinin Değerlendirilmesi” konulu bölüm 12. maddede yer almaktadır. Maddenin 2. Bendi; “izin verilen ormanlık alanın zarar görmesi durumunda, 9uncu maddenin birinci fıkrasında yazılı komisyon tarafından düzenlenen rapora istinaden bu alanlar işletme müdürlüğüne otlatma kapsamından çıkarılır. Rehabilite edildikten sonra bu alanlar yeniden otlatma planına konu edilebilir” şeklindedir. İşte otlama planlaması olmayan otlatmanın belirlenmesi adını verdiğimiz çalışmanın en önemli noktalarından birisini burası oluşturmaktadır. Yönetmeliğin 11 maddesi uyarınca zararlar neye göre, nasıl yapılacağı belirli olmayan bir şekilde orman işletme şeflerince yapılıp raporladıktan sonra bu alanların otlatmaya kapatılması yönergenin izleyen 12. maddesi uyarınca gerçekleşecektir. Bir diğer önemli noktayı ise, bu alanların ne kadar süre ile otlatmaya kapalı/kısıtlı kalacağı belirsizliği oluşturmaktadır. Çünkü bu alanların rehabilite edilmesi ön görülmüştür. Ne şekilde bir rehabilitenin olacağı da bir başka belirsizliktir. Alanların otlatmaya kapalı kalma süresini bu rehabilite etme şekli belirleyecektir. Oysa bu nokta hakkında herhangi bir yaklaşım yönergede bulunmamaktadır. Dolayısıyla, belirsiz bir zamana kadar bu alanlar otlatmaya yasal olarak kapatılmış olabilecektir.

3.2. Planlama Çalışmalarının Karşılaştırılması

Bölgedeki otlatmaya yönelik verilerin başında ilin toplam hayvan varlığı gelmektedir (Tablo 1). Antalya Tarım İl müdürlüğü verilerine göre; ilde toplam hayvan varlığı bakımından Korkuteli ilçesi ilk sırada yer almakta, Manavgat ilçesi Taşağıl ile birlikte olduğu için dikkate edilmezse ikinci sırada da Elmalı ilçesi gelmektedir (Tablo 1). Otlatma için ikinci derece önemli olan veriyi ise otlatılabilir alanların miktarı oluşturmaktadır. Antalya Orman Bölge Müdürlüğü orman alanlarının yaklaşık %43,4’ünde otlatma yapılabileceği otlatma planlama amaçlı çalışmalardan görülmektedir (Tablo 2). AOBM orman alanlarında otlatmanın düzenlenmesine yönelik yaklaşımlar çerçevesinde Orman İşletme Müdürlükleri tarafından saptanan mevcut hayvan varlığının tümüne otlatma izni verildiği görülmektedir. Bu durum yukarıdaki “Yapılan çalışmalar yıllardan beri sürdürülen fiili durumu yasa ve yönetmelik yoluyla meşru bir zemin kazandırmak olmaktan öteye geçememiştir.” yargımızı da desteklemektedir.

Tablo 1. Antalya İli İlçeleri Büyük ve Küçükbaş Hayvan Varlığı (2013)

İlçe adı	BBH Sayısı	KBH Sayısı	BBHB*
Akseki	2.172	41.000	10.372
Aksu	6.100	18.500	9.800
Alanya	10.780	19.000	14.580
Demre	648	26.000	5.848
Döşemealtı	18.000	75.000	33.000
Elmalı	13.500	120.000	37.500
Finike	1.050	22.000	5.450
Gazipaşa	7.500	36.000	14.700
Gündoğmuş	2.510	31.853	8.881
İbradı	2.438	23.812	7.200
Kaş	6.000	44.500	14.900
Kemer	600	4.300	1.460
Kepez	6.000	10.346	8.069
Konyaaltı	1.350	17.700	4.890
Korkuteli	23.926	152.000	54.326
Kumluca	2.374	33.194	9.013
Manavgat	25.415	130.654	51.546
Muratpaşa	825	3.100	1.445
Serik	17.200	61.500	29.500
Toplam	148.388	870.459	322.480

Kaynak: Anonim, 2014; Antalya Tarım İl Müdürlüğü, Hayvan Sağlığı Şubesi, Antalya.

*Aşk, M.,K., 1987; Yaylak ve Mera Islahı

Manavgat Orman İşletme Müdürlüğü Yaylaalan Orman İşletme Şefliği örnek olarak planlanmıştır. Bu çalışmada; yükselti basamakları, otlak durumu ve sınıflarına göre hektarda yararlanılabilecek ot miktarları belirlenmiş ve bu değerler temel alınarak otlatılabilecek hayvan sayısı belirlenmiştir (Tablo 4). Yaylaalan Orman İşletme Şefliğinin toplam otlatılabilecek 9.009 ha alanı bulunmaktadır. Bu alanda da yaklaşık 16.247 küçükbaş hayvan otlatılabilecektir. Antalya Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birliği'nin 2013 yılı köyler düzeyindeki küçükbaş hayvan varlığı değerleri dikkate alındığında yaklaşık olarak 2.000 küçükbaş hayvan daha otlatılabileceği görülmektedir (Tablo 4). Yaylaalan Orman İşletme Şefliği'nin otlatılabilecek alanlar değeri dikkate alınarak yönergenin 5. Maddesi uyarınca bir belirleme yapılacak olursa 18.018 küçükbaş hayvan otlatılabileceği ortaya çıkmaktadır. Bu durum otlatılabilir 2.000 küçükbaş hayvan varlığının kullanılabilme olanağını yok etmektedir. Oysa yararlanılabilir bitki miktarına göre hesaplanan otlatma kapasitesine göre daha iki bin küçükbaş hayvan daha alanda barınabilecektir.

Otlatma planlaması çalışmalarında hayvan varlığı yanında hayvanların yararlanabileceği birim alandaki bitki miktarının da bilinmesi gereklidir. Coşgun ve ark. 2013'e göre; AOB Manavgat Orman İşletme Müdürlüğü Yaylaalan Orman İşletme Şefliği örnek olarak planlanmıştır. Bu çalışmada; yükselti basamakları, otlak durumu ve sınıflarına göre hektarda yararlanılabilecek ot miktarları belirlenmiş ve bu değerler temel alınarak otlatılabilecek hayvan sayısı belirlenmiştir (Tablo 4). Yaylaalan Orman İşletme Şefliğinin toplam otlatılabilecek 9.009 ha alanı bulunmaktadır. Bu alanda da yaklaşık 16.247 küçükbaş hayvan otlatılabilecektir. Antalya Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birliği'nin 2013 yılı köyler düzeyindeki küçükbaş hayvan varlığı değerleri dikkate alındığında yaklaşık olarak 2.000 küçükbaş hayvan daha otlatılabileceği görülmektedir (Tablo 4). Yaylaalan Orman İşletme Şefliği'nin otlatılabilecek alanlar değeri dikkate alınarak yönergenin 5. Maddesi uyarınca bir belirleme yapılacak olursa 18.018 küçükbaş hayvan otlatılabileceği ortaya çıkmaktadır. Bu durum otlatılabilir 2.000 küçükbaş hayvan varlığının kullanılabilme olanağını yok etmektedir. Oysa yararlanılabilir bitki miktarına göre hesaplanan otlatma kapasitesine göre daha iki bin küçükbaş hayvan daha alanda barınabilecektir.

Coşgun ve ark. 2013 tarafından saptanan otlatmaya uygun olan alanlar ile Antalya Orman Bölge Müdürlüğü Otlatma planlama çalışması için saptadığı otlatmaya uygun olan alanların da farklı olduğu görülmektedir (Tablo 4,5). Bu farklılık 4695,9 ha gibi önemli bir düzeydedir. Bu miktar alanda daha otlatma yapılabilirdi düşünülürse; Antalya Orman Bölge Müdürlüğü Otlatma planlama çalışması yaklaşımıyla yaklaşık olarak 9400 küçükbaş hayvan daha otlatılabileceği çıkmaktadır. Bu da Yayla alan Orman Şefliği için belirlenen kapasitenin 1/3'ü kadar bir miktara karşılık gelmektedir.

Temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olan orman köylüsü için yapılacak her türlü belirlemeler onların yaşam şekillerini doğrudan etkilemektedir. 2005 yıllarında ormandan keçini kaldırılması politikasında olduğu gibi. Otlatma için gerekli alanların saptanması ve buralardaki kapasitenin mümkün olan en uygun ve doğru şekilde belirlenerek planlanması onların yaşamlarını doğrudan etkileyecektir. Yapılan bu karşılaştırmada da görüldüğü gibi otlatma kapasitesi konusunda çok farklı rakamların olabileceği ortaya çıkmaktadır.

Antalya Orman Bölge Müdürlüğü (AOBM) genelinde yapılan otlatma planları çalışmalarına yönelik seçilen bazı veriler tablo 5'de görülmektedir. Otlatma kapasitesi kapsamında; yönetmeliğin 5. Maddesi uyarınca hesaplanan otlatma kapasiteleri hesaplanmaktadır. Bu hesaplama göre yörede otlatmaya izin verilmesi gereken küçükbaş ve büyükbaş hayvan sayısının elde edilmesinde yöredeki mevcut hayvan sayıları dikkate alındığı saptanmıştır. Bu veriler baz alınarak otlatma izni verilecek hayvan sayısına yönelik artışlara yer verildiği veya düşüşlerin yapıldığı görülmektedir. Örneğin bu durum; Yaylaalan Orman İşletme Şefliğindeki toplam hayvan sayısı 31.200'dür. Toplam hayvan sayısına (sütun 3) ulaşmak için izin verilen/verilecek hayvan sayısı küçükbaşlarda (sütun 4) ve büyükbaş hayvanlarda (sütun 5) küçük düşüşler ön görülerek yörede tespit edilmiş olan toplam hayvan sayısına (sütun 3) denk olacak bir yaklaşımın sağlanmış olduğu (sütun 9) görülmektedir Tablo 5). İncelemek üzere seçilmiş orman işletme şefliklerinde mevcut hayvan sayıları ile otlatma kapasiteleri arasında iki değişik durumun olduğu görülmektedir. Birinci durumda; mevcut hayvan sayısının otlatma kapasitesinin altında olduğu durumdur. İkinci durum ise; mevcut hayvan varlığının otlatma kapasitesinin üzerinde olduğu durumdur. Seçilmiş örnek orman işletmelerinden birisinde Manavgat Orman İşletme Şefliğinde mevcut hayvan sayısı(40.200), otlatma kapasitesinin (39.352) üzerindedir. Benzer şekilde Korkuteli Orman İşletme Şefliğinde mevcut hayvan sayısı (60.860) otlatma kapasitesinin (34.343) üzerindedir. Yaylaalan, Şelale ile Gebiz Orman İşletme Şefliklerinde ise mevcut hayvan sayısı otlatma kapasitesinin altındadır. Köylerdeki mevcut hayvan varlığının otlatma kapasitesinin altında olması durumu atıl bir yapıdır. Yani daha fazla sayıda hayvanla otlatma yapılabileceğini göstermektedir. Tersisi durumda ise; otlatma kapasitesinin üzerinde olan mevcut hayvan varlığına yönelik ne tür önlemler olacağı bilinmemektedir. Sadece mevcut sayı ile kapasite uyumlulaştırılmıştır. Bu uyumlulaştırmada belirgin bir ölçüt bulunmamaktadır. Bu yapılan çalışmanın kendi içerisindeki eksikliklere rağmen ne kadar tutarsızlıklar içerdiğini göstermek bakımından anlamlıdır.

Tablo 2. Orman İşletme Müdürlükleri Orman Alanlarındaki Otlama Yapılabilecek Alanlar Dağılımı (ha)

İşletme Müdürlüğü	Öncelikli Otlatma Alan	Serbest Otlatma Alan	Toplam Otlama Alanı	Yasaklı Alan	Su	Planlama Dışı Alan	Genel Toplam
Akseki	404,8	130.334,6	130.739,4	74.302,4	502,1	19.678,3	225.222,2
Alanya	9.601,6	46.852,3	56.453,9	72.888,6	633,6	48.248,3	178.224,4
Antalya	15.229,6	43.048,5	58.278,1	55.661,8	50,1	97.359,7	211.349,7
Elmalı	0	48.699,0	48.699,0	85.588,5	-	44.318,0	178.605,5
Finike	4.434,5	59.130,0	63.564,5	34.516,0	274,0	19.441,0	117.795,5
Gazipaşa	511,2	72.332,0	72.843,2	11.898,5	0,0	25.362,6	110.104,3
Gündoğmuş	47.443,3	34.469,6	81.912,9	24.430,0	118,6	12.263,5	118.725,0
Kaş	1.039,5	73.293,5	74.333,0	52.193,0	240,0	45.191,5	171.957,5
Korkuteli	258,0	89.998,5	90.256,5	58.184,0	347,0	94.151,0	242.938,5
Kumluca	584,5	45.085,0	45.669,5	28.288,0	116,0	28.638,5	102.712,0
Manavgat	3.850,0	39.421,4	43.271,4	8.841,1	1.011,8	37.084,6	90.208,9
Serik	15.289,2	35.766,2	51.055,4	13.148,4	76,4	59.986,8	124.267,0
Taşağül	1.869,5	44.594,9	46.464,4	49.293,4	126,0	20.009,6	115.893,4
Genel toplam	100.515,7	763.025,5	863.541,2	569.233,7	3.495,6	551.733,4	1.988.003,9

Kaynak: Anonim, 2013; OGM Antalya Orman Bölge Müdürlüğü, Orman Zararlıları İle Mücadele Şube Müdürlüğü, Otlatma Planlamaları, Antalya.

Tablo 3. Antalya Orman Bölge Müdürlüğü Orman İşletme Müdürlükleri Otlatma Planlarına Göre Otlatma Kapasitesi ve Otlatılabilecek Hayvan Varlığı

Orman İşletme Müdürlüğü (Toplam Otlatma alanı ha.)	Otlatma Planı Yapılan (İslahı Yapılmamış) Alan				Verilen İzinler (2013)			Toplam
					Otlatma İzni			
	Köy Sayısı	Mevcut Hayvan Sayısı	Kapasite ¹ (Toplam Otlatma Alanı*1 hektarda Hayvan adedi)		Keçi	Koyun	Büyükbaş	
			Keçi/Koyun	Büyükbaş				
				Adet	Adet	Adet	Adet	
Akseki (130.739,4)	75	128.934	261.479	52.296	113.828	9.620	5.486	128.934
Alanya (56.453,9)	98	50.456	112.908	22.582	24.200	11.790	14.466	50.456
Antalya (58.278,1)	70	92.726	116.556	23.311	54.361	16.047	22.318	92.726
Elmalı (48.699,0)	51	114.931	97.398	19.480	81.150	33.781	0	114.931
Finike (63.564,5)	23	49.644	127.129	25.426	41.849	6.205	1.590	49.644
Gazipaşa (72.843,2)	75	11.200	145.686	29.137	8.000	1.550	1.650	11.200
Gündoğmuş (81.912,9)	27	37.219	163.826	32.765	34.518	0	2.701	37.219
Kaş (74.333,0)	76	109.579	148.666	29.733	68.597	33.435	7.547	109.579
Korkuteli (90.256,5)	52	227.472	180.513	36.103	192.385	13.087	22.000	227.472
Kumluca (45.669,5)	26	29.427	91.339	18.268	19.802	7.182	2.443	29.427
Manavgat (43.271,4)	61	96.008	86.543	17.309	89.807	1.001	5.200	96.008
Serik (51.055,4)	61	30.810	102.111	20.422	16.950	8.630	5.230	30.810
Taşağül (846.464,4)	41	56.469	92.929	18.586	36.607	9.150	10.712	56.469
Bölge Müdürlüğü (863.541,2)	736	1.034.875	1.727.082	345.416	782.054	151.478	101.343	1.034.875

¹ Toplam otlama alan miktarı (130.739,4 ha.) sütun 1'deki veri; yönetmeliğin 5. Maddesinin 1. ve 2. bentleri gereğince hesaplanmıştır. $(130739,4 \times 10)/5 = 261.479$ küçükbaş hayvan sayısı (sütun 4) alanın toplam küçükbaş hayvan kapasitesi olarak bulunmuştur. Toplam otlatılabilecek alandaki küçükbaş hayvan kapasitesidir. Büyükbaş hayvan kapasite sayısı içinde aynı medenin ilgili bentleri uyarınca $(130739,4 \times 2)/5 = 52.296$ büyükbaş hayvan sayısı (sütun 5) alanın toplam büyükbaş hayvan kapasitesi olarak bulunmuştur.

Tablo 4. Yaylaalan Orman İşletme Şefliğinde Küçükbaş Hayvan Varlığı İle Otlatılabilecek Küçükbaş Hayvan Varlığı Karşılaştırılması

	Küçükbaş Hayvan Varlığı	Otlatma İçin Kullanılabilecek Toplam Alan Miktarı (ha)	Otlatılabilecek Küçükbaş Hayvan Sayısı	Küçükbaş Hayvan Varlığı İle Otlatılabilecek Küçükbaş Hayvan Varlığı Karşılaştırılması
Beydiğin	4.940	124	238	-4.702
Oymapınar	1.355	1478	2.830	1.475
Salur	733	341	661	-72
Sevinçköy	2.707	1.965	3.571	864
Sırtköy	1.790	3.068	5.319	3.529
Tilkiler	388	974	1.869	1.481
Yaylaalan	6.329	1.059	1.759	-4.570
Toplam	18.242	9.009	16.247	-1.995

Kaynak: Coşgun ve ark. 2013.

Tablo 5. Otlatma Kapasitesinin Seçilmiş Bazı Orman İşletme Şefliklerindeki Dağılımı

Orman İşletme Şefliği (otlatılabilecek toplam alan miktarı ha) (1)	Otlatma Planı Yapılan (İslahı Yapılmamış) Alan (ha)				Otlatma İzni Verilen Hayvan (Adet-Cins)			Toplam Adet
	Köy Sayısı	Mevcut Hayvan Sayısı (3)	KAPASİTE (Toplam Otlatma Alanı*1 Hektarda Hayvan Adedi)		Keçi Adet	Koyun Adet	Büyükbaş Adet	
			Keçi/Koyun (4)	Büyükbaş (5)				
Yaylaalan (13.704,9 ha.)	7	31.200	27.410	5.482	26.000	0	5.200	31.200
Manavgat (12.229,80 ha)	22	40.200	24.460	4.892	40.200	0	0	40.200
Yalçıdibi (9.127,00 ha)	14	13.606	18.254	3.651	13.606	0	0	13.606
Şelale (8209,70 ha)	18	11.002	16.419	3.284	10.001	1.001	0	11.002
Korkuteli (14.309,5 ha)	16	68.860	28.619	5.724	55.760	1.350	11.750	68.860
Gebiz (12.163,60)	10	10.180	24.327	4.865	5.750	2.330	2.100	10.180

Kaynak: Anonim 2013; OGM Antalya Orman Bölge Müdürlüğü, Orman Zararlıları İle Mücadele Şube Müdürlüğü, Otlatma Planlamaları, Antalya.

Bu çalışmada dikkati çeken bir başka nokta ise aynı miktar alan için hem küçükbaş hayvan sayısı hem de büyükbaş hayvan sayısı kapasite olarak hesaplanmasıdır. Bu şu anlama gelmektedir; otlamaya açık alandan tamamen küçükbaş hayvan yararlanması durumunda bir sayı belirlenmesi, aynı alanın tamamen büyükbaş hayvanlar tarafından kullanılması durumu için sayı belirlenmesidir. Aynı alan her hem küçükbaş hayvanlar ve hem de büyükbaş hayvanlar tarafından tamamen kullanılacak şekilde kapasite sayısı belirlenmiş olmaktadır. Otlatma yoluyla ormanlardan yararlanacak toplam hayvan sayısı belirlenirken de küçükbaş ve büyükbaş toplam olarak verilmektedir. Aslında bu yönetmeliğin 5. Maddesinden kaynaklanmaktadır. Burada doğal olarak küçükbaş ve büyükbaş hayvanların ot ihtiyaçları farklı olacağı için hesaplamada bu dikkate alınmıştır. Ancak, birim alandan yararlanacak hayvanların sayılarının oluşturulmasında küçükbaş ve büyükbaş hayvanların sayılarının büyükbaş hayvan birimine çevrilerek birim alandan yararlanacak hayvan varlığının belirlenmesi temel alınmamıştır. Dolayısıyla bir birim alandan tamamen küçükbaş ve aynı alandan büyükbaş hayvan yararlanacağı durumu yaratılmıştır. Bu durumda alandaki kullanımlar, kısa sürede otlatma zararları şeklinde kendisini gösterecektir. İşte bu noktada da yönergenin 11. ve 12. maddeleri işleyecek ve bilinmeyen bir süre boyunca otlatma alanları tamamen yasal süreçlerden dolayı otlatmaya kapatılacaktır. Orman-Halk ilişkilerindeki kırılmalarda bu aşamadan itibaren başlayacaktır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Yönetmelik gereği yapılması gereken otlatma planı için ortaya konulacak çalışmaların güncel duruma uygun olması önemlidir. Geliştirilmeye çalışılan her yeni uygulamada, ilk olmaktan kaynaklanan bazı eksikliklerin bulunması normaldir. Ülke ormanlarıyla iç içe yaşayan orman köylüsünün yaşamında hayvan yetiştiriciliğinin ayrı bir yeri ve boyutu bulunmaktadır. Akdeniz ve Ege bölgesi orman köylüleri için ve özellikle Akdeniz kuşağındaki orman köylerinde büyük bölümü keçi yetiştiriciliği yapan vatandaşlarımız için konu acil bir ihtiyaç halindedir.

Yönetmelik doğrudan bu haliyle uygulanırsa, başlangıçta otlatma kapasitesi alanın kaldırılabileceğinin çok üzerinde olacaktır. Bu ise yoğun bir alan kullanmasını ve orman alanlarında çok hızlı ve beklenmedik bir tahribatı ortaya çıkaracaktır. Bir iki yıl gibi kısa bir süre sonra otlatma planlarındaki bu durum raporlara yansiyarak hızla önlemler alınmaya başlayacaktır. Bu da, doğal olarak yasal kısıtlamaları gündeme getirecektir. Otlatma planlamasının bir sonucu olarak ortaya çıkacak bu durumda “keçi” tekrar “ormanlar için günah keçisi” durumuna gelebilecektir. Ormanla iç içe yaşayan orman köylüsü vatandaşın otlatma planlarıyla ormanlardan sistemli yararlanabilme olanakları ortadan kalkacaktır. Bu yönetmelik yaklaşımıyla; ülkemiz ormancılık politikası açısından belki de ilk defa, orman halk ilişkilerinin karşılıklı iyileşme süreci için önemli adımlardan birisi atılmıştır. Bu sürecin kısa zamanda zarar görmemesi en önemli noktayı oluşturmaktadır.

Yönetmelikte planlama ünitesinin planlama birimi olarak orman işletme şefliği baz alınmıştır. AOBM için yapılan çalışmalarda bu şekilde yürütülmüştür. Coşgun ve ark. 2013 ise çalışmalarına köyleri de dikkate alan yaklaşım getirmişlerdir. Coşgun ve ark 2013'e göre; otlatma kapasitesi hektara en az 1,19 ile en fazla 3,33 arasında değişmektedir. Diğer yandan, Tolunay ve ark. 2009'a göre; yılda hektarda 4 adet keçinin kermes meşesinin (*Qercuscoccifera* L.) hakim olduğu makiliklerde otlayabileceğini saptanmışlardır. Yönetmelikte ise bu rakam en fazla hektara 10 küçükbaş olarak belirtilmekte ancak bir alt sınır bulunmamaktadır. Üst sınır için ise yönetmeliğin 5.maddesi 1. bendinde belirtilmiştir. Yönetmeliğin 5.maddesi 2. bendindeki rakamın 1/5 oranından çok olamayacağı şeklindedir.

Planlama çalışmalarının köyler bazına indirgenmesi gerekli görülmektedir. Çünkü uygulamada otlatma izinlerinin köyler bazında verilmektedir, bu işleyişi kolaylaştıracak da bir unsurdur. Diğer yandan, planlama çalışmasında köyler düzeyinin olmasının bir önemli pratikteki sonucunu da Coşgun ve ark. 2013 tarafından yapılan çalışma ortaya koymuştur. Örneğin; Yaylaalan Orman İşletme Şefliğine bağlı olan ancak başka orman işletme şefliğinde de sınırları olan köyler bulunmaktadır. Bu durum orman işletme müdürlükleri için bile olabilmektedir. Coşgun ve ark. 2013 tarafından yapılan çalışmada incelenen Beydiğin köyü Manavgat Orman İşletmesi Yaylaalan Orman İşletme Şefliğinde yer alırken aynı zamanda Taşağıl Orman İşletme Müdürlüğü'nün Kapanlı Orman İşletme Şefliğinde de yer almaktadır. Dolayısıyla, bu köyde bulunan küçükbaş hayvan sayısının yeterliliği konusu komşu diğer orman işletme şefliğindeki durumu da dikkate alınarak kararlaştırılmalıdır. Bu olgu; otlatma planlamasında Orman İşletme Şefliklerinin tek başına ve aynı zamanda birlikte de değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Akdeniz tipi ekosistemler yangına hassas ve aynı zamanda uyumlu ekosistemlerdir (Kavgacı ve Tavşanoğlu, 2010, Pausas ve Vallejo, 2009). Bu ekosistemleri meydana getiren bitkilerin kolay yanabilme özelliği onların yangınlara karşı hassasiyetini gösterirken, doğal koşullar altında yangın geçirmiş sahaların hızlı bir şekilde yangın öncesi vejetasyon yapısına ulaşabilmesi uyum yeteneklerine işaret etmektedir (Kavgacı ve ark. 2010; Kazanis ve Arianoutsou, 1996). Bununla birlikte örneğin, kızılçamın yangınla olan ilişkisi, sedirin

yangınla olan ilişkisinden çok farklıdır. Kızılçam birçok özelliğiyle yangına karşı hem hassas hem de uyum özellikleri gösterirken (Boydak ve ark. 2006; Neyişçi, 1993), sedirin tutuşma özelliği ve yangın sonrası gençleşme niteliklerinin çok farklı olduğu gözlenebilmektedir. Kızılçam Akdeniz Havzasında sıcaklığın ve yangın riskinin en yüksek olduğu alt yükseltilerde yayılış gösterirken, sedir sıcaklığın daha düşük ve yangın riskinin az olduğu Akdeniz dağ ikliminin etkisi altındaki alanlarda bulunmaktadır. Yönetmelikte oluşturulan yükselti basamaklarının özellikle 1000 m üzerinin iki alt basamağa ayrılması yerinde olacaktır. Bilindiği gibi kızılçam ormanları ve kermes meşesi çalılıkları yaklaşık 1500 m yükseltilere kadar çıkabilmektedir. Bu yükselti ile beraber ve üzerinde ise Sedir, Karaçam ve Gökmar ormanları bulunmaktadır. Bu ormanların ot ve çalı tabakası yoğunluğu kızılçam ve kermes meşesi çalılıklarına oranla çok düşüktür. Bu alanlar hassas ekosistemleri içermektedir. Bu nedenlerle otlatma planlamasında yükseltinin bu boyutlarıyla değerlendirilmesi uygun olacaktır.

Planlamada köylerdeki mevcut hayvan varlığı ile otlatma yapabilecek hayvan varlığı arasındaki artı ve eksi yöndeki farklılıklar ortaya çıkabilecek sorunların çözümünde yararlanılacak önemli bir argümandır. İlk olarak artı değere sahip olan köylerle eksi değere (otlatma kapasitesinin üzerinde) sahip olan köylerin komşuluk ilişkileri, alan paylaşılabilirlikleri, aynı köyün bir başka orman işletme şefliği alanında da sınırının olması, otlatma sistemi içerisinde öncelikli alanlardan ortak yararlanma vb. gibi durumlar dikkate alınarak köylerin aralarında mümkün olan en az sorunla alan paylaşımı yapabileceği, bu yönde planlamanın gerçekleştirilebileceği bilinmelidir. Orman İşletme Şefliklerince verilecek otlatma izinlerinde vurgulanan bu hususların iyi değerlendirilerek kullanılması gereklidir. Örnek çalışmada bu yönde köyler arasındaki artı ve eksi farkların nasıl değerlendirileceği konusu tartışılmış ve öneriler geliştirilmiştir (Coşgun ve ark. 2013).

Diğer yandan, uygulamada köylere dışarıdan otlatma amaçlı sürüler getirildiğinde, köyün alanları içerisinde dışarıdan gelen hayvan yetiştiricilerinin bir takım ödemeler yaparak bu yararlanmaları gerçekleştirdiği bilinmektedir. Buna benzer bir yapı yapılacak otlatma planlamalarda bir argüman olarak kullanılabilir. Komşu köylerin sahip olduğu alanlardaki otlatma kapasitesinin yüksek olduğu köylerdeki alanlar ile kapasitenin düşük olduğu köyler arasında alanlardan ücret karşılığı yararlanmaların sağlanması yönünde de düzenlemeler oluşturulabilecektir.

Yönetmeliğin önemli eksiklikleri ilgili bölümde maddeler halinde vurgulanmıştır. Mümkün olan en kısa sürede bu eksiklikler yaşanan deneyimler de dikkate alınarak düzeltilmelidir. Orman Genel Müdürlüğü Orman-Halk ilişkilerinde böyle önemli bir konuyu kısa sürede emir komuta zinciri içerisinde yaparak ortaya koyma yolunu seçmiştir. Planlamaya yönelik ne tür eksikliklerin olduğu dahi bilinmeden planlama çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Yapılan karşılaştırmalar çok yüksek düzeyde kapasite değerler farklılıklarının olduğunu göstermektedir. Bu da orman köylüsünün yaşamına doğrudan etkilerde bulunmaktadır. Alanların fiili durumun üstünde bir kapasite ile planlanması kısa sürede otlatmanın olumsuz etkileri olarak ortaya çıkacaktır. Oysa bu durumdan keçiyet yetiştiricileri sorumlu değildir. "en kötü plan plansızlıktan iyidir" gibi bir anlayış orman halk ilişkilerinde ciddi çatışmalara neden olabilecektir. Bu yöndeki bir yaklaşım son derece yanlış bir yaklaşımdır.

KAYNAKLAR

- Anonim, 2013; OGM Antalya Orman Bölge Müdürlüğü, Orman Zararlıları İle Mücadele Şube Müdürlüğü, Otlatma Planlamaları, Antalya
Anonim, 2014; Antalya Tarım İl Müdürlüğü, Hayvan Sağlığı Şubesi, Antalya.
Aşk, M., K., 1987; Yaylak ve Mera Islahı, İzmir.

- Atalay, I., 1992; The Paleogeography of the Near East (from late Pleistocene to Early) and human Impact. Ege Üniversitesi Yayınları, Bornova, İZMİR.
- Boydak, M., Dirik, H., Çalikoğlu, M., 2006; Kızılçamın (*Pinus brutia* Ten.) Biyolojisi ve Silvikültürü, OGEM-VAK yayını, 364 p.
- Coşgun, U., Yolcu, H., I., 2008; Rehabilitasyon Eylem Planı Oluşturmada Çok Kriterli Karar Verme ve Çalışmanın Tarım Orman İlişkileri Çerçevesinde İrdelenmesi (Antalya İli Örneği), Batı Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü Dergisi, Yıl: 2009, Cilt: I, Antalya.
- Coşgun, U., Güngöroğlu, C., Kavgacı, A., Örtel, E., Çobanoğlu, A., Güney, C., O., 2013; Antalya Orman Bölge Müdürlüğü Manavgat Orman İşletme Müdürlüğü Yaylaalan Orman İşletme Şefliği Otlama Planı (Taslak) Raporu, Antalya.
- Coşgun, U., 2013; Ormanlarda ve Orman İçinde Bulunan Otlak, Yaylak ve Kışlaklarda Hayvan Otlatılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik Uyarınca Gerçekleştirilen Otlatmanın Planlanmasına Yönelik Değerlendirmeler, Orman ve Av, Ocak-Şubat, Sayfa 15-23, Ankara
- Çelikkol, T., ve Tan, A., 2002; Köprülü Kanyon Milli Parkı Otlatma Alanları Planlama Raporu, Antalya..
- Çelikkol, T., 1999; Inventarire De La Foret Du Day Et Des Zones De Parcours Creatin D'Ouvrages Pilotes De Ces, Dünya Bankası Raporu, USA.
- Ensminger, M., E., Oldfield, J., E., Heinemann, W., W., 1990; Feed & Nutrition, 648 West Sierra Avenue Clovis, California 93612, USA.
- Foster, R., F., 1998; Grazing Animals for Forest Vegetation Management, Northwest Sci. & Technical Note TN-40 in Bell.
- Kavgacı, A., Tavşanoğlu, Ç. 2010; Akdeniz tipi ekosistemlerde yangın sonrası vejetasyon dinamiği. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, A(2):149-166.
- Kavgacı, A., Çarni, A., Başaran, S., Başaran, MA., Koşir, P., Marinšek, A., Šilc, U. 2010; Long-term post-fire succession of *Pinus brutia* forests in the east Mediterranean. International Journal of Wildland Fire, 19:599-605.
- Kazanis, D., Arianoutsou, M., 1996; Vegetation composition in a post-fire successional gradient of *Pinus halepensis* forests in Attica, Greece. Int. J. Wildland Fire, 171:101-121.
- Lunt, I., D., Morgan, J., M., 1999; Vegetasyon Changes After 10 years of Grazing Exclusion and Intermittent Burning in a Themadia triandra (Poeceae) Grassland Reserve in South-Eastern Australia. Australian Journal of Botany 47:537-552.
- Neyişçi, T., 1993; Ecological adaptive traits of *Pinus brutia* Ten. to fires. Uluslararası Kızılçam Sempozyumu, 18-23 Ekim 1993, Marmaris, Orman Bakanlığı Yayını, s. 79-84.
- Papathodorou, E., Pantis, J., D., Stamou, G., P., 1993; The Effects of Grazing on Growth, Spatial Pattern and Age Structure of *Quercus coccifera*. Acta Oecologica 14 (5); 589-602.
- Pausas, J. G., Vallejo, V. R., 1999; The role of fire in European Mediterranean Ecosystems, In: Chuvieco, E. (ed.), Remote sensing of large wildfires in the European Mediterranean Basin, Springer Verlag, pp. 3-16.
- Tavşanoğlu, Ç., Coşgun, U., 2009; Köprülü Kanyon Milli Parkında (Antalya) Bulunan Bazı Maki Türlerinin Gelişme formu Üzerinde Keçi Otlatmasının Etkisi, Ekoloji 18, 72, 74-80.
- Tolunay, A., Ayhan, V., İnce, D., 2009; Kermes Meşesinde (*Quercus coccifera* L.) Vejetasyon Dönemine Bağlı Olarak Yemlik Yaprak ve Sürgün Verimi İle Besin Madde İçeriğinin Değişimi, TÜBİTAK Proje: 1070593, Ankara.
- Trabaud, L., 1994; Postfire Plant Community Dynamics in the Mediterranean Basin. In: Moreno J., M., Oechel W., C., (Eds.) The Role of Fire In Mediterranean-Type ecosystems, Springer-Verlag, New York, pp. 1-55.
- Valderrabano, J., Torrano, L., 2000; The Potential for Using Goats to Control *Genista scorpius* Shurbs in European Black Pine Stands. Forest Ecology and Management 126: 377-383.
- Verdu, J., R., Crespo, M., B., Galante, E., 2000; Conservation strategy of A Nature Reserve in Medirerranean Ecosystems: The Effects Of Protection from Grazing on Biodiversity and Conservation 9: 17707-1121